

ДИАЛОГИЧНО ОТНОШЕНИЕ

Метод 1: Като равнопоставени (уважение към себе си и другите)

Целта е да се научим да разбираме, какво означава да установим връзка с друг човек като равни/ равнопоставени (за разлика от неравнопоставени). Целта е да се разбере, че всички хора имат една и съща стойност като човешки същества. Това означава, че всеки има право да мисли и изразява своите вярвания. Свободата да споделяш своите мислене като равноправен член на групата е централен принцип за провеждането на диалог и за създаването на познания, основани на диалога. Когато човек разбира, че всички са равнопоставени той/тя се научава как да цени себе си и другите. Това означава, че той/тя уважава себе си и другите.

Инструкции

- Наблюдавайте действията си и ги оценявайте: как те показват, че в някои диалогични ситуации или процес на създаване на знания, вие автоматично си мислите, че по някакъв начин превъзхождате (сте по-добър/а, по-опитен/а или по-добре осведомен/а) от другите?
- Запишете вашите наблюдения.
- Наблюдавайте действията си и ги оценявайте: как те показват, че в някои диалогични ситуации или процес на създаване на знания вие автоматично си мислите, че по някакъв начин сте по-долу/ниско (не ви превъзхождат) (по-лош/а, по-опитен/а или по-лошо осведомен/а) от другите?
- Запишете вашите наблюдения.
- Наблюдавайте действията си и ги оценявайте: как те показват, че в някои диалогични ситуации или процес на създаване на знания, вие се считате за равен/ равнопоставен (че имате същата стойност като другите човешки същества) на другите?
- Запишете вашите наблюдения.
- В малки групи обсъдете чувството да бъдеш превъзходан (стойц по-ниско), както и чувството да си равен, и как това си проличава в действията на човека.
- "Изгледете" обобщение (синтез) в резултат на този диалог, което да ви помогне да подобрите вашите действия.
- Изберете една от вашите идеи, отнасящи се до начина, по който трябва да развие действията си, за да покажете равенство и да споделите своето прозрение с останалите.
- Времето, отделено за тази задача може да бъде достатъчно дълго, тъй като задачата изисква фокусиране върху един от основните въпроси, свързани с диалога и създаването на знания, основани на диалог.

Разсъждения в учебната общност: Цялата група съвместно разсъждава върху своя опит в задачата и какво той е породил у тях. Един полезен въпрос за този разсъждение е "Какво осъзнахте по време на тази задача?" Друг, по-труден въпрос, е "Какво научихте от тази задача?" Целта на обсъждането е повече участници, а не само някои от тях, да споделят своите мисли и преживявания. Когато приключи тази част всеки участник ще е разбрал факта, че всички членове на групата трябва да разполагат с възможността да участват като равнопоставени участници в провеждането на диалог. Това ще ги накара да продължат да практикуват това умение в реални житейски ситуации.

Ситуации:

- помагане на индивиди от дадена група да се справят с чувство на превъзходство или малочисленост, да се чувстват и действат като равнопоставени един на друг;
- при екипи, в които един членове са по-обучени от други – за изравняване на уменията им;
- повишаване на участието в диалог на членовете на даден екип;
- при мрежови сесии;
- за адаптиране към някакъв съвместен (общ) език.

Метод 2: Реципрочност (реципрочна активност, доверие)

Целта е да се научите как да се държите и действате по реципрочен начин, когато водите диалог и си сътрудничете с някои в процеса на създаване на знания. Целта е да се отворите към реципрочността (взаимността) и да умееете да действате по начин, изразяващ реципрочност.

Инструкции

- Участниците образуват групи от по 3-4 души (групите трябва да са различни от тези в предишните упражнения).
- Рисувайки и пишейки върху флипчарт дъска, всяка група трябва да опише, как изглежда групата, в която действите на участниците са реципрочни.
- Участниците се редуват, като продължават започнатия чертук. Те добавят по един нов аспект, като същевременно обясняват какво са нарисували и го обсъждат с другите.
- Един по един участниците добавят към картината някакъв малък жест (действие), което демонстрира реципрочност в провеждането на диалог и на сътрудничеството в процеса на създаване на знания.
- Тези действия могат да бъдат или словесни, или под някаква невербална форма.
- Тези действия включват съдържанието на речта, мимиките, жестовете, езика на тялото като цяло, тонът на гласа, неговата пълнота и акцентуация на думите.
- Когато картината е завършена, всеки участник оценява своите действия в съответствие с взаимните дейности, изобразени на чертежа, давайки им оценка по скалата от 4 (много малко) до 10 (много).
- Групите измислят начини, чрез които да помогнат на участниците да повишат реципрочността на техните действия.

Разсъждения в учебната общност: Цялата група съвместно разсъждава върху своя опит в задачата и какво той е породил у тях. Един полезен въпрос за този разсъждение е "Какво осъзнахте по време на тази задача?" Друг, по-труден въпрос, е "Какво научихте от тази задача?" Целта на обсъждането е повече участници, а не само някои от тях, да споделят своите мисли и преживявания. Когато приключи тази част, всеки участник ще е разбрал за реципрочността в провеждането на диалог и създаването на знания, което ще им позволи да продължат да практикуват това умение в реални житейски ситуации.

Ситуации:

- когато е необходимо подобряване на взаимодействието между членове на група;
- когато е необходимо да подобрим нашите действия, за да предизвикаме по-големи и добри ефекти върху другите;
- когато желаем да подобрим реакциите си спрямо действията на другите;
- при предприемачи, които са ангажирани с различни тип проекти;
- при предприемачи, които са ангажирани с проекти на различно ниво на развитие;
- за постигане на по-цялостно развитие на дадени идеи (генериране на бизнес идеи);
- при група, в която някои от членовете не си сътрудничат помежду си;
- за сътрудничество.

Метод 3: Без скрити мотиви (отворен, искрен изказ)

Целта е да се научите как да изразявате своето мнение открито и искрено, докато участвате в диалог и докато си сътрудничете с останалите в процеса на създаване на знания. Целта е да се научите, как да споделяте своето лично мнение и опит. По този начин участниците ще се научат да допринасят към процеса на провеждане на диалог и съвместното създаване на знания, прилагайки техния собствен, уникален поглед върху нещата. Друга цел на тази задача е да популите нови идеи от другите.

Инструкции

- Участниците образуват групи от по 3-4 човека.
- Избира се темата за диалога или процеса на създаване на знания. Това може да бъде текст, снимка, някакъв проблем, диаграма, графика и тн., която участниците да разгледат и която е подходяща спрямо учебните цели и процеса на съвместно създаване на знания, но същевременно да е нещо, с което да не са много добре запознати (темата например може да бъде картина, която друга група е нарисувала, описваща реципрочните действия).
- Всеки участник записва своите първоначални реакции или мисли по темата (около 1-5 на брой), например картината на друга група, изобразяваща реципрочните действия.
- Реакциите могат да включват думи, кратки коментари и въпроси.
- Всеки участник споделя своите мисли, предизвикани от съответния текст, картина и тн. с останалите членове на групата.
- Участниците обсъждат тези реакции за около 15 минути.
- Участниците образуват малки групи, в които формулират въпроси или различни перспективи, които да демонстрират открити и искрени реакции към темата на диалога или процеса на създаване на знания.

Разсъждения в учебната общност: Цялата група съвместно разсъждава върху своя опит в задачата и какво той е породил у тях. Един полезен въпрос за този разсъждение е "Какво осъзнахте по време на тази задача?" Друг, по-труден въпрос, е "Какво научихте от тази задача?" Целта на обсъждането е повече участници, а не само някои от тях, да споделят своите мисли и преживявания. Когато приключи тази част, всеки участник ще е разбрал как означава да изразяваш мисленето си по един отворен и открит начин. Това ще им даде възможност да продължат да практикуват това умение в реални житейски ситуации.

Ситуации:

- когато е необходимо да оставим настрана (забравим) нашия собствен интерес, с цел подобряване на комуникацията;
- за подобряване на единството на дадена група, т.нар. "тиймбилдинг";
- когато искаме да създадем чувство за обща цел "Победа за един е победа за всички";
- за създаване на нови бизнес идеи;
- при работа с групи, в които има срамежливост или твърде съдържани хора.

КАК ДИАЛОГЪТ ДА БЪДЕ ЯСЕН

Метод 1: Билети за диалог (приемане и даване на ред)

Целта на тази задача е участниците да се научат да регулират тяхното участие в процеса на провеждане на диалог и сътрудничество в създаването на знания, така че всеки участник както да говори, така и да изслушва другите. Целта е, всеки участник да получи възможността да се изкаже и всеки участник от своя страна да слуша или бъде изслушан. Начинът, по който участниците се редуват да слушат и да говорят става интернализиран процес.

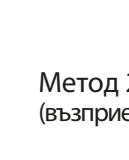
Инструкции

- Обучителят (учителят) обяснява защо използването на "билети за диалог" е важно за научаването на симетричността, и демонстрира метода.
- Темата на диалога се избира въз основа на учебните цели и текущите знания и умения на участниците.
- Участниците работят в групи от по 3-4 човека.
- Всеки участник получава по 5 билети, които са като входни билети за участие в диалога.
- Всеки път, когато споделяте своите мисли с други хора, можете да използвате един от билетите; билетите трябва да бъдат използвани на равни интервали;
- Говорете по целенасочен (съсредоточен) начин, като правите паузи от време на време, и казвайте по две изречения в даден момент.
- Когато приключи вашия ред да говорите, поставете един от билетите на масата в останалата купчина с билети.

Ситуации:

- когато един от участниците в диалога "монополизира" целия диалог, а не трябва;
- когато желаем да подобрим комуникацията между участниците в дадена група;
- когато не всички членове участват, а същевременно се изисква тяхното съдействие;
- когато разполагате с ограничен период от време за провеждането на дадена среща и изслушването по време на диалог, което ще им даде възможност да продължат да практикуват в реални житейски ситуации.
- Докато практикувате този метод, речта на другия човек се повтаря дословно (през останалото време, повторенията думи по думи, не е цел само по себе си), тъй като това ще ви помогне да бъдете точни, когато слушате другите; това умение е необходимо в други диалогични методи.
- Единият член от двойката ще трябва да свърже пет от пропуснатите думи, които са повторени от слушателя.
- Ролите се разменят.
- Слушането "дума по дума", което е прилагат нито добавя към речта на събеседника си, нито отменя нещо от нея се практикува упорито, докато това не се превърне в един автоматизиран процес.
- Участниците изтъкват "обобщение" (общ поглед) върху това, което са научили по време на диалога.
- Един диалог продължава около 10 минути.

Метод 2: Слушане на тип "дума по дума" (възприемане, кодиране и слушане "дума по дума")

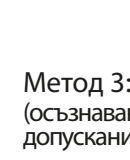
Целта на тази задача е участниците да се научат да получават речта на друг човек "дума по дума" да изслушват всяка дума. Обратното на това възприемане "дума по дума" е възприемането на речта на друг човек на слушен принцип и попълване на празноти в информацията въз основа на собствените предположения. Целта е да научите да слушате по такъв начин, че цялата информация, свързана с другия участник да бъде възприета от слушателя точно такава, каквато е. Това ще помогне да се намалят недостатъците, отнасящи се до предположенията и възбраземите неща, породени от случайно получената информация.

Запомнете, важно е съзнателно да наблюдавате, дали вашите действия и поведение следват принципите на филантропията и реципрочността!

Инструкции

- Обучителят (учителят) обяснява защо използването на "билети за диалог" е важно за научаването на симетричността, и демонстрира метода.
- Темата на диалога се избира въз основа на учебните цели и текущите знания и умения на участниците.
- Участниците работят в групи от по 3-4 човека.
- Всеки участник получава по 5 билети, които са като входни билети за участие в диалога.
- Всеки път, когато споделяте своите мисли с други хора, можете да използвате един от билетите; билетите трябва да бъдат използвани на равни интервали;
- Говорете по целенасочен (съсредоточен) начин, като правите паузи от време на време, и казвайте по две изречения в даден момент.
- Когато приключи вашия ред да говорите, поставете един от билетите на масата в останалата купчина с билети.
- Всеки член на групата използва всичките си билети за диалог преди да започне нов кръг ("нови билети").
- Всеки човек взима пет нови билети и ги използва на равни интервали по време на втория кръг.
- Групите продължават тези кръгове с техния собствен темп.
- Редувайте се да говорите и изслушвате в произволен ред, тоест не се процедура по часовниковата стрелка или обратно на часовниковата стрелка.
- Участниците изтъкват "обобщение" (общ поглед) върху това, което са научили по време на диалога.
- Един диалог продължава около 10 минути.

Метод 3: Пленник на преразсъждатите (допускане на собствените предубеждения и допускания)

Целта на тази задача е да се научите да разпознавате и да сте наясно със собствените си предубеждения и допускания. Тази осъзнатост влияе върху начина, по който човек споделя тези свои предубеждения с останалите хора и върху начина, по който гледа на предубежденията и допусканията на другите хора. Поведението, което е резултат от това осъзнаване, отразява възможност и способност да се използват различни подходи.

Запомнете, важно е съзнателно да наблюдавате, дали вашите действия и поведение следват принципите на филантропията и реципрочността!

Инструкции

- Учителят представя метода на участниците и обяснява неговата цел.
- Участниците са институтирани да записват, колкото те може повече от своите предубеждения по дадена важна тема, която е от значение за тяхното обучение в настоящия момент, и в този контекст, например възрастни обучаващи се или млади обучаващи се.
- Участниците първо работят индивидуално и довършват изречението, като използват своите предубеждения. Изреченията могат да бъдат например: "Един възрастен обучаващ се е..." или "Един млад обучаващ се е..."
- Броят предубеждения варира в зависимост от самия индивид и темата.
- Времето за изпълнение на тази част от задачата е около 7 минути.
- Участниците образуват групи от по 3-4 човека (групите трябва да бъдат различни от тези през предходните задачи).
- На свой ред всеки участник чете на глас пред групата си предубеждатите, които е имал, докато е довършвал изречението.
- Слушателят повтаря речта на другия участник дословно.
- Докато практикувате този метод, речта на другия човек се повтаря дословно (през останалото време, повторенията думи по думи, не е цел само по себе си), тъй като това ще ви помогне да бъдете точни, когато слушате другите; това умение е необходимо в други диалогични методи.
- Единият член от двойката ще трябва да свърже пет от пропуснатите думи, които са повторени от слушателя.
- Ролите се разменят.
- Слушането "дума по дума", което е прилагат нито добавя към речта на събеседника си, нито отменя нещо от нея се практикува упорито, докато това не се превърне в един автоматизиран процес.
- Участниците изтъкват "обобщение" (общ поглед) на това, което са научили от дословното възприемане на речта на друг човек.

Метод 4: Преустановяване и размисъл (регулиране на начина, по който се изразяваме и въздържане от това да изкажем собствените си предубеждения и допускания)

Целта на тази задача е да се научите да разпознавате и да сте наясно със собствените си предубеждения и допускания. Тази осъзнатост влияе върху начина, по който човек споделя тези свои предубеждения с останалите хора и върху начина, по който гледа на предубежденията и допусканията на другите хора. Поведението, което е резултат от това осъзнаване, отразява възможност и способност да се използват различни подходи.

Запомнете, важно е съзнателно да наблюдавате, дали вашите действия и поведение следват принципите на филантропията и реципрочността!

Инструкции

- Учителят представя метода на участниците и обяснява неговата цел.
- Участниците са институтирани да записват, колкото те може повече от своите предубеждения по дадена важна тема, която е от значение за тяхното обучение в настоящия момент, и в този контекст, например възрастни обучаващи се или млади обучаващи се.
- Участниците първо работят индивидуално и довършват изречението, като използват своите предубеждения. Изреченията могат да бъдат например: "Един възрастен обучаващ се е..." или "Един млад обучаващ се е..."
- Броят предубеждения варира в зависимост от самия индивид и темата.
- Времето за изпълнение на тази част от задачата е около 7 минути.
- Участниците образуват групи от по 3-4 човека (групите трябва да бъдат различни от тези през предходните задачи).
- На свой ред всеки участник чете на глас пред групата си предубеждатите, които е имал, докато е довършвал изречението.
- Всеки участник изслушва предубеждатите на другите, без да изказва възмечания или отбормване.
- Всеки мълчаливо сравнява своите предубеждения с тези на останалите.
- Всеки мълчаливо сравнява своите предубеждения с тези на останалите.
- Задачата продължава в "Метод 5" (оставане и задържане на вниманието).

Метод 5: Преустановяване и размисъл (регулиране на начина, по който се изразяваме и въздържане от това да изкажем собствените си предубеждения и допускания)

Целта на тази задача е участниците да се научат да преустановят изразяването на своите предубеждения и допускания, когато е необходимо. С други думи, те се научават, как да изкажат преди да изразят своите предубеждения и допускания, ако ситуацията го изисква, а дори и да се въздържат от изразяването им напълно. В резултат на това да се въздържат от изразяването на тези свои предубеждатии, обучаемите ще бъдат свободни да размислят и наистина да участват в процеса на съвместно създаване на знания.

Запомнете, важно е съзнателно да наблюдавате, дали вашите действия и поведение следват принципите на филантропията и реципрочността!

Инструкции

- Участниците формират нова група, която ги освобождава от динамиката и преразсъждатите на предишната група.
- В новата група продължете с темата, която сте разгледали и в предходната с метода, наречен "Пленник на преразсъждатите".
- Оставете настрана вашите предубеждения и започнете да мислите върху същата тема.
- Променете начина, по който участвате в диалог.
- Вместо да казвате на другите за вашите предубеждения, променете съдържанието на речта си, така че да отговаря на новия ви начин на мислене.
- Докато говорите, разсъждавайте по темата, нейното разбиране и припожения, сякаш не знаете нищо по нея.
- Това ще даде на речта ви полюкителен, замислен тон; това, което казвате, ще прилича на въпрос. Това също така ще ви накара да търсите мнението и на другите участници или да изразите някаква обещаваща идея.
- Когато приключите с размисълите си по темата, запишете по какъв начин вашето разбиране по темата се е задълбочило и разширило.
- Споделете тези промени с останалите участници в групата си.

Разсъждения на участниците: Цялата група съвместно разсъждава върху своя опит в задачата и какво той е породил у тях. Един полезен въпрос за този размисъл е "Какво осъзнахте по време на тази задача?" Друг, по-труден въпрос, е "Какво научихте от тази задача?" Трети въпрос може да бъде "Какво в тази задача ви изненада?" Четвърти въпрос може да бъде "Какво научихте благодарение на тази задача?" Целта на обсъждането е повече участници, а не само някои от тях, да споделят своите мисли и преживявания. Когато приключи тази част за разсъждения, всеки участник ще е разбрал, как да преустановява изразяването на своите предубеждатии и допускания, като след това може да продължи да практикува това и в реални житейски ситуации. На практика въздържането от това да изразяваш собственото си мислене, често може да доведе до ситуация, в която дадено лице, след като е чуло какво мислят другите, вече да не иска да сподели своите собствени първоначални предубеждения. Това може да се случи, защото новата информация, получена от диалога, е променила охващането или е добавила нещо към него, или защото някои друг вече е изразил същото мнение.

